

ISTRAŽIVANJE o osobnim odnosima djeteta s odvojenim roditeljem u slučajevima obiteljskog nasilja

Jedno od uvijek aktualnih pitanja u području roditeljske skrbi svakako predstavljaju osobni odnosi djeteta s odvojenim roditeljem te stoga navedenoj problematici Pravobraniteljica kontinuirano posvećuje posebnu pažnju (provedena dva istraživanja iz područja roditeljske skrbi)¹. Imajući u vidu pritužbe zaprimljene iz ovoga područja tijekom 2015., Pravobraniteljica je navedenu problematiku odlučila ispitati i u slučajevima u kojima postoji obiteljsko nasilje, a kao strukturalni problem na području Grada Zagreba.

Naime u izvještajnom razdoblju Pravobraniteljica je zaprimila pritužbu Autonomne ženske kuće Zagreb (AŽKZ) vezano uz strukturalne probleme koji ugrožavaju živote i zdravlje žena i djece žrtava obiteljskog nasilja, koji su smješteni u skloništu AŽK u Zagrebu. U navedenoj pritužbi se navodi kako se često u pravnoj zaštiti djece žrtava nasilja nameće potreba da se osobni odnosi sa njihovim roditeljem koji je počinio nasilje, organiziraju pod nadzorom stručne osobe koju uvijek, u takvim situacijama, imenuje nadležni centar za socijalnu skrb, a općinski sudovi pritom donose privremene mjere kojima uređuju dinamiku i mjesto održavanja susreta i druženja pod nadzorom, sve temeljem Obiteljskog zakona. Prema navodima AŽKZ-a, problem se ogleda u činjenici što na području grada Zagreba prikladna mjesta sa zaštitarima u kojima se održavaju susreti pod nadzorom – a to su Centar za socijalnu skrb (CZSS) Zagreb (prostor Obiteljskog centra na Borovju) i Dom za djecu i odrasle osobe žrtve obiteljskog nasilja Duga (Dom Duga) – osiguravaju svoj prostor *samo djeci s prijavljenim prebivalištem u Gradu Zagrebu*.

Drugim riječima, djeca koja nemaju prijavljeno prebivalište na području Grada Zagreba, ali se s majkama nalaze u skloništu AŽKZ, prema navodima AŽKZ nemaju pravo na zaštitu svoje sigurnosti i na prikladno mjesto za osobni susret pod nadzorom, uz prisutnost zaštitara, u prostorijama Doma Duga i Obiteljskog centra. AŽKZ navodi kako je pokušala dobiti informacije o navedenom problemu te da je obaviještena da su Dom Duga i CZSS Zagreb potpisali sporazum prema kojem se susreti pod nadzorom i prisutnim zaštitarom osiguravaju samo za djecu s prijavljenim prebivalištem u Zagrebu.²

---

¹ To je Istraživanje o poteškoćama u ostvarivanju susreta i druženja djeteta s roditeljem s kojim dijete ne živi (2014.) te Istraživanje o ovršnim postupcima radi predaje djeteta roditelju s kojim će živjeti i o ovršnim postupcima radi ostvarivanja susreta i druženja roditelja s djetetom (2014.).

² AŽKZ napominje kako navedena situacija dovodi do toga da sudovi izriču privremene mjere koje se ne mogu provoditi, mlt. djeca se pripremaju za osobni susret s roditeljem sukladno sudskoj odluci, a susret se faktično ne održava jer se djeci ne omogućuje osobni odnos u sigurnom prostoru sa zaštitarom. Naime, voditelji/ice nadzora dolaze vršiti nadzor prema

Imajući u vidu navedenu problematiku, a nakon razmatranja očitovanja resornih tijela³, Pravobraniteljica je ukazala kako se u konkretnom slučaju radi o pitanju koje se odnosi na dobrobit djeteta, ali istodobno i na *provedbu načela ravnopravnosti spolova na području roditeljske skrbi*. Nesporno je kako je svakako ravnopravno roditeljstvo ono roditeljstvo koje je u najboljem interesu djeteta, naravno ukoliko su oba roditelja sposobna za skrb o djetetu. Pritom u navedenim slučajevima treba postupati sa posebnom pažnjom i senzibilitetom, kako prema djetetu, tako i prema roditelju – žrtvi obiteljskog nasilja, a imajući istodobno u vidu i pravo odvojenog roditelja na realizaciju nesmetanih kontakata s djetetom, sukladno sudskoj odluci.

U kontekstu navedene problematike, Pravobraniteljica posebno ističe i **čl.31. Konvencije Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (Istanbulska konvencija)** koji govori o skrbi za djecu, pravu na viđanje djece i sigurnost. Naime prema čl.31.st.1. Konvencije, „*stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da se, pri određivanju skrbi o djeci i prava na viđanje djece, uzmu u obzir pojave nasilja obuhvaćene područjem primjene ove Konvencije*“. Čl.31.st.2. Konvencije propisuje kako će stranke „*poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da ostvarivanje bilo kojeg prava na viđanje djece ili skrbi o djeci ne ugrožava prava i sigurnost žrtve ili djece*.“ Stoga je Pravobraniteljica, sukladno svojim ovlastima, Ministarstvu socijalne politike i mladih *preporučila* da se, u slučajevima odvijanja osobnih odnosa djeteta s odvojenim roditeljem pod nadzorom, žurno osigura rješenje koje će omogućiti nesmetanu realizaciju toga prava za svako dijete na jednak način, sukladno sudskim odlukama, pri čemu će *kriterij prebivališta djeteta biti irelevantan*. Navedeno svakako obuhvaća i osiguravanje plaćenih zaštitarskih usluga za vrijeme održavanja osobnih odnosa i to za svako dijete jednako, bez obzira na njegovo prebivalište ili druge osobine. Međutim, s obzirom na to da se radi o problematici čije rješavanje je i dalje u tijeku⁴, a imajući u vidu i pojedine pritužbe iz ovog područja koje je zaprimila⁵, Pravobraniteljica je odlučila prikupiti relevantne podatke⁶ od CZSS Zagreb te od svih centara za socijalnu skrb na području Zagrebačke županije.⁷

---

privremenim mjerama, no ne uspijevaju učiniti ništa jer do susreta ne može doći zbog neosiguravanja sigurnog mjesta i zaštitara. Istodobno, prema navodima AŽKZ, počinitelji nasilja postaju nervozni jer ne mogu ostvarivati svoje pravo na susrete pod nadzorom prema sudskoj odluci, a na žrtve se vrši pritisak da se susreti održavaju na nesigurnim mjestima. Centri za socijalnu skrb pritom pozivaju žrtve da same plaćaju zaštitare za svoju zaštitu, a sve navedeno je, prema navodima AŽKZ, posljedica toga što neka djeca koja borave u skloništu AŽKZ nemaju prijavljeno prebivalište u Zagrebu.

³ U cilju ispitivanja navoda iz pritužbe, kao i općenito razmatranja navedene problematike, Pravobraniteljica je zatražila i pribavila očitovanje - Ministarstva socijalne politike i mladih, Grada Zagreba-Gradskog ureda za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom te Doma Duga.

⁴ O navedenoj problematici raspravljalo se i na tematskoj sjednici Povjerenstva za ravnopravnost spolova Grada Zagreba održanoj 28.09.2015., a povodom obilježavanja Nacionalnog dana borbe protiv nasilja nad ženama. Naime, tijekom rasprave na sjednici, a koja je bila posvećena odnosu institucija prema žrtvama obiteljskog nasilja, spomenuta je i predmetna problematika te se predstavnica Pravobraniteljice osvrnula na poduzete aktivnosti istaknuvši kako konačno rješenje problema još nije postignuto.

⁵ Pravobraniteljica je u izvještajnom razdoblju zaprimila pritužbu od strane CZSS Dugo Selo, a koja se odnosi na pitanje tko će u konkretnom slučaju plaćati troškove zaštitarske usluge. Pravobraniteljica je po navedenoj pritužbi obavijestila Centar o preporuci koju je prethodno uputila resornom ministarstvu.

⁶ Zatraženi su podaci o broju predmeta koji se odnose na navedenu problematiku, o načinu njihovog rješavanja u svakom konkretnom slučaju te o poduzetim mjerama. Zatražen je i podatak o tome je li postignuto konačno rješenje navedenog problema, odnosno poduzimaju li se kakve mjere radi navedenog. Navedeni podaci su zatraženi za period 2013., 2014. i 2015.

⁷ CZSS Zagreb obuhvaća 11 podružnica, a na području Zagrebačke županije nalazi se 8 CZSS i to: CZSS Dugo Selo, CZSS Ivanić Grad, CZSS Jastrebarsko, CZSS Samobor, CZSS Sv. Ivan Zelina, CZSS Velika Gorica, CZSS Vrbovec i CZSS Zaprešić. Svim navedenim CZSS i podružnicama poslani su dopisi vezano uz predmetnu problematiku te su zaprimljeni njihovi odgovori.

2.4.3.1. Praksa Centra za socijalnu skrb Zagreb

Iz izvješća Centra za socijalnu skrb Zagreb⁸ proizlazi kako je Centar u periodu od 2013.-2015. imao više upita i zahtjeva za omogućavanjem održavanja osobnih odnosa djece i roditelja i to od strane više centara iz raznih dijelova Hrvatske, ali navedenim zahtjevima Centar nije mogao udovoljiti. Prema navodima Centra, radilo se o ukupno desetak djece. Naime, Centar navodi kako *ne raspolaže odgovarajućim prostorom* u kojem bi se mogli održavati osobni odnosi djece s odvojenim roditeljem, a u slučajevima u kojima se ti odnosi trebaju održati u neutralnom prostoru i uz nadzor stručne osobe. Prema navodima Centra, godinama je to predstavljalo veliki problem no od ljeta 2012. pronađeno je prihvatljivo rješenje i to na način da je s Domom Duga u Zagrebu dogovoreno da se osobni odnosi djece s roditeljima odvijaju u prostorijama njihovog savjetovišta uz prisutnost voditelja/ice mjere nadzora i zaštitara/ke i to u terminima u kojima se ne odvija njihova redovita djelatnost. Sukladno tome, Centar navodi kako svaki mjesec izrađuje raspored održavanja osobnih odnosa djece s roditeljima (utvrđenih sudskom odlukom), a po prethodnom dogovoru s nadležnim stručnim radnikom/icom. Trenutno se u tim prostorijama u različitom trajanju i različitim terminima, uključujući i vikende, održava 25 susreta, a 11 ih je u najavi te su rezervirani termini.

Prema navodima Centra, od 2015. osobni odnosi se održavaju u nekoliko popodnevnih termina i u Podružnici Obiteljski centar, također u vrijeme kada u Podružnici nema drugih aktivnosti. Zaključno, Centar ističe kako *postojeća organizacija i način rada jedva udovoljava potrebama građana/ki grada Zagreba*⁹.

2.4.3.2. Praksa centara za socijalnu skrb na području Zagrebačke županije

Od ukupno 8 centara za socijalnu skrb koji se nalaze na području Zagrebačke županije, 3 centra¹⁰ navode kako u periodu od 2013.-2015. nisu imali slučajeva koji bi se odnosili na predmetnu problematiku. Najviše takvih slučajeva u analiziranom periodu imao je CZSS Velika Gorica (ukupno 3 predmeta – dva u 2013. i jedan u 2014.), po dva slučaja imali su CZSS Vrbovec, Jastrebarsko i Dugo Selo, a CZSS Samobor je imao jedan takav slučaj.

Međutim, neovisno od toga jesu li postupali u navedenim područjima, centri načelno navode kako *ne posjeduju adekvatan prostor* u kojem bi se takvi susreti mogli održavati. Unatoč tome, gotovo svi centri za socijalnu skrb na području Zagrebačke županije navode kako se osobni odnosi roditelja i djeteta u takvim slučajevima *ipak odvijaju u prostorijama centra*¹¹ i to *za vrijeme radnog vremena centra* kada je prisutan i zaštitar koji je ujedno i zaposlenik centra. Vezano uz navedeno, kao jedan od problema pojedini centri navode i činjenicu kako na području njihove nadležnosti *„nema udruga niti institucija u kojima bi se mogli održavati*

⁸ CZSS Zagreb dostavio je jedan, odnosno jedinstven odgovor za sve svoje podružnice.

⁹ S obzirom na navedeno, Centar navodi kako je bio izložen pritiscima drugih centara da se u navedenim prostorima održavaju osobni odnosi roditelja i djece koja imaju prebivalište izvan Zagreba, a koja su se s majkom zatekla u sigurnim kućama. Međutim, navedenim zahtjevima Centar nažalost (iz gore navedenih razloga) nije mogao udovoljiti.

¹⁰ To su CZSS Zaprešić, CZSS Ivanić Grad i CZSS Sv. Ivan Zelina.

¹¹ Pritom centri navode kako su uvjeti u kojima se osobni odnosi odvijaju u prostorijama centra neprimjereni *„jer radna prostorija ne može zadovoljiti uvjete i potrebe susreta“* (CZSS Zaprešić), odnosno kako je Centar *„smješten u prostoru koji je vrlo neprikladan i neadekvatan za boravak djece, kako zbog svoje skučenosti tako i zbog neuređenosti prostora“* (CZSS Vrbovec).

susreti i druženja u spornim situacijama“ (CZSS Vrbovec). Pritom CZSS Samobor u svom očitovanju navodi kako na području Zagrebačke županije još nije došlo do osnivanja Obiteljskog centra uslijed čega on nema mogućnost da svojim korisnicima/icama osigura pružanje usluga iz nadležnosti obiteljskih centara, a zbog čega se njihovi korisnici/ice nalaze u neravnopravnom položaju.¹² U kontekstu navedenog, jedino je CZSS Velika Gorica naveo kako se osobni odnosi u predmetnim slučajevima nisu održavali u prostorijama Centra već isključivo u prostorijama udruge „Krila ljubavi“ u Velikoj Gorici, a čiji prostor također ne zadovoljava uvjete niti ima zaštitara.

Iz dostavljenih očitovanja centara proizlazi kako se u određenom broju predmetnih slučajeva osobni odnosi djeteta s odvojenim roditeljem, iako su bili određeni pod nadzorom i uz prisutnost zaštitara, ipak u praksi nisu do kraja realizirali, ali ne zbog objektivne nemogućnosti njihove realizacije, već prvenstveno zbog ponašanja samih roditelja.¹³

Uvidom u dostavljena izvješća proizlazi kako je CZSS Dugo Selo, a koji je u analiziranom periodu imao dva slučaja, bio pro-aktivan u pokušaju rješavanja ove problematike. Naime, navedeni centar je o predmetnoj problematici obavještavao nadležne institucije, uključujući i Pravobraniteljicu za ravnopravnost spolova, dostavljao je svoja cjelovita izvješća o poduzetim mjerama i radnjama, a od resornog ministarstva zatražio je mišljenje s uputama o postupanju, posebice vezano uz pitanje tko snosi troškove zaštitara u konkretnim slučajevima. Štoviše, navedeni centar je o predmetnoj problematici razgovarao i s predstavnicima/icama lokalne samouprave i županije ukazujući pritom kontinuirano na ovaj problem. Međutim, unatoč poduzetim mjerama, prema navodima centra, nije bilo pronađeno trajno rješenje predmetne problematike.

2.4.3.3. Aktivnosti Ministarstva socijalne politike i mladih

Po zaprimljenoj preporuci koju je Pravobraniteljica u konkretnom slučaju uputila Ministarstvu socijalne politike i mladih¹⁴, navedeno Ministarstvo je krajem izvještajnog razdoblja obavijestilo Pravobraniteljicu o mjerama i radnja poduzetim u konkretnom slučaju, a u cilju rješavanja navedene problematike. Naime, resorno Ministarstvo je navelo kako je održalo dva sastanka. Na prvom sastanku, održanom 14.09.2015. s predstavnicima/icama CZSS Zagreb, utvrđeno je kako **podružnice centra uglavnom imaju prostore koji su neprimjereni za osiguravanje održavanja susreta i druženja**. Također je konstatirano kako se *broj zahtjeva za održavanjem susreta izvan roditeljskog doma i uz prisutnost stručne osobe stalno povećava* uslijed čega je centar prije dvije godine postigao dogovor s Domom Duga Zagreb, a prema kojem se osobni odnosi (izvan radnog vremena savjetovališta) mogu održavati za djecu s

---

¹² Navedeni Centar ističe kako u Samoboru gotovo i ne postoje nevladine udruge koje bi mogle pružati socijalne usluge kao partner CZSS Samobor u području obiteljske tematike.

¹³ Naime, u dva slučaja roditelji su se (prema navodima centra) pomirili, u jednom slučaju roditelji su se naknadno uspjeli dogovoriti o održavanju osobnih odnosa na području Grada Zagreba bez nazočnosti zaštitara, u jednom slučaju otac nije pokazivao interes za kontakte s djetetom dok su u jednom slučaju ml. djeca ostala živjeti s ocem, a majka je sama boravila u sigurnoj kući.

¹⁴ Preporuka je upućena dana 27.04.2015., a Pravobraniteljica je Ministarstvu socijalne politike i mladih preporučila da se u slučajevima odvijanja osobnih odnosa djeteta s odvojenim roditeljem pod nadzorom žurno osigura rješenje koje će omogućiti nesmetanu realizaciju toga prava za svako dijete na jednak način, sukladno sudskim odlukama, pri čemu će *kriterij prebivališta djeteta biti irelevantan*.

prebivalištem u Gradu Zagrebu za koju je nadležan CZSS Zagreb¹⁵. Međutim, zbog povećanja zahtjeva unazad godinu dana, susreti se održavaju i u prostoru Podružnice Obiteljski centar i to četiri dana u tjednu. S obzirom na to da je na navedenom sastanku zaključeno kako su kapaciteti centra iskorišteni te kako je potrebno razmotriti mogućnosti osiguravanja dodatnog prostora imajući u vidu resurse kojima raspolažu druge ustanove socijalne skrbi na području Grada Zagreba, dana 28.09.2015. održan je drugi sastanak predstavnica resornog ministarstva i to s ravnateljem Doma za odgoj djece i mladeži Zagreb (Dom Zagreb-Dugave). Naime, u prostoru navedenog Doma postoji mogućnost osiguranja primjerenog prostora za održavanje osobnih odnosa, kao i adekvatnog rješenja prostora za rad i obveznu prisutnost zaštitara za vrijeme tih susreta. Pritom bi angažiranje zaštitara koristilo i u odnosu na složene potrebe samog Doma.

Nakon održanih sastanaka i zajedničkog razmatranja potreba i mogućnosti navedenog rješenja, resorno Ministarstvo navodi kako je od Doma Zagreb-Dugave zaprimilo dopis iz kojeg je vidljivo da bi za realizaciju predloženog rješenja bilo **potrebno osigurati minimalne uvjete u vidu pripreme prostora i uvođenja zaštitarske službe**. Slijedom toga, resorno Ministarstvo navodi kako je dana 16.10.2015. upućen prijedlog Upravi za financije, proračun i ugovaranje s pružateljima usluga da u žurnom roku razmotri mogućnost osiguravanja financijskih sredstava za troškove rada dva zaštitara/ke. Dodatno, kako bi se osigurali odgovarajući uvjeti za rad zaštitara/ki i održavanje osobnih odnosa u konkretnim slučajevima, Ministarstvo navodi kako je **predloženo i osiguravanje financijskih sredstava** s aktivnosti Hitne intervencije u sustavu socijalne skrbi za izvođenje manjih građevinskih radova. Prema očitovanju resornog Ministarstva, do kraja 2015., Domu Zagreb-Dugave odobrena su sredstva za hitne intervencije te su u smislu navedenog **započete radnje s ciljem pripreme i uređenja prostorija (za rad zaštitara/ki i održavanje susreta)**. Međutim, Ministarstvo je navelo kako temeljem čl.42. Zakona o proračunu korisnici u razdoblju privremenog financiranja ne smiju preuzimati nove obveze, te je s navedenim bio upoznat i Dom Zagreb-Dugave, koji je obaviješten kako će se *sredstva za uvođenje zaštitarske službe pokušati osigurati u što hitnijem roku* tijekom izrade Državnog proračuna za razdoblje 2016-2018.

2.4.3.4. Zaključna razmatranja i preporuke

Iako iz dostavljenih očitovanja centara za socijalnu skrb proizlazi kako se u konkretnom slučaju radi o relativno malenom broju predmeta, navedeno nikako ne bi smjelo umanjivati značaj ove problematike. Naime, treba imati u vidu kako je istraživanje obuhvatilo samo područje Grada Zagreba i Zagrebačke županije te je za pretpostaviti kako sličnih problem vjerojatno ima i na području ostalih županija. Pravobraniteljica ukazuje kako se radi o izuzetno važnom pitanju koje *obuhvaća prava iz roditeljske skrbi, ali istodobno i prava zaštite žrtava obiteljskog nasilja*. Stoga bi trebalo **pronaći trajno rješenje** koje obuhvaća osiguravanje primjerenih prostornih uvjeta u kojima bi se odvijali osobni odnosi uz istodobno plaćanje zaštitarske službe, a mjere koje su do sada bile poduzete radi rješavanja ove problematike idu prema pozitivnom smjeru, što Pravobraniteljica pozdravlja. Međutim, iz izvješća resornog Ministarstva vidljivo je kako predmetna problematika još uvijek *nije do*

---

¹⁵ O navedenom je Pravobraniteljicu obavijestio i CZSS Zagreb.

kraja riješena, a što je bilo uvjetovano objektivnom činjenicom privremenog financiranja. Stoga Pravobraniteljica preporučuje:

- 1) Ministarstvu socijalne politike i mladih, kao resornom ministarstvu, da nastavi sa započetim mjerama koje su bile poduzete u cilju trajnog rješavanja ove problematike, odnosno da osigura dostatna financijska sredstva za uvođenje zaštitarske službe.
- 2) Centrima za socijalnu skrb da prilikom postupanja u predmetnim slučajevima poduzmu, u skladu sa svojim mogućnostima i ovlastima, sve mjere kako bi se osobni odnosi roditelja s odvojenim djetetom u slučajevima obiteljskog nasilja mogli realizirati na siguran način.